

Submitted: September 2015
Revised : October 2015
Accepted: October 2015

SANAL BİLGİ DÜNYASI İÇİNDE ÜNİVERSİTENİN YENİDEN TANIMLANMASI

Bekir KAYABAŞI¹

Özet

Üniversiteler, oluştukları yüzyıllarda, kanonik eserlere dayalı bilgiyi tekelinde bulunduran kurumlara karşı, dünyevi olan kullanışlı bilgiyi sunan kurumlar olarak karşımıza çıkmıştır. Yüzyıllar boyunca yeniliğin, değişimin planlanıldığı yer olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir ve dünyaya yön veren bilgi üniversitelerinde üretilmiştir. Ülkeler savaşlarda bu bilgiyi silaha, barışta paraya çevirmişlerdir. Bu çok yönlü ilişki üniversiteleri, sosyal düzenimizin ayrılmaz parçaları haline getirmiştir. Teknolojik, demografik, sosyal ve kültürel özelliklerin değişmesine paralel olarak büyüyen üniversitelerin kurumsal hantallıkları arttıkça yenilikçi vasıflarını kaybettikleri gözlemlenmektedir. Bilimsel araştırmaların artan maliyetler, devlet bütçesi gibi yönetilen karmaşık sistemler, üniversitenin bilimsel içeriğinden bağımsız dev bir işletme haline dönüşmesi yenilenebilir olma özelliğini yitirmesine neden olmuştur. Üniversitelerin bilgi üretme, bilgiye sahip olma ayrıcalığı günümüz dünyasında yıkılmak üzere olan bir mit haline gelmiştir. Bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ise bu süreci hızlandıran başka bir etken olmuştur. Günümüz üniversitelerinin diploma vermek ve bir iş imkânı sunmak dışındaki bütün ayrıcalıklarını yitirdikleri gözlemlenmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse “üniversite” kavramının bünyesinde barındırdığı temel değerler genç kuşakların beyninde tarihselleşme süreciyle karşı karşıyadır. Tarihsel bir perspektifle, üniversite kavramının ele alınıp irdelendiği bu araştırmanın amacı üniversite kavramına yüklenen yeni anlamlarla üniversite kavramının yeniden tanımlanmasının bu kurumların temel felsefelerinde, değer ve misyonlarında ve gerçekleştirilen bilimsel süreçlerde meydana getirdiği değişiklikleri tartışmaktır. Araştırmanın Türk Üniversitelerinin temel üniversite felsefesini benimsemesi ve bilimsel ve akademik süreçlerin gelişmesi süreçlerine ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: üniversite miti, sanal bilgi, kurumsallaşma

REDIFINING THE UNIVERSITY IN THE WORD OF VIRTUAL KNOWLEDGE

Abstract

Universities, through producing and disseminating the secular knowledge, flourished against the monopoly of institutions living on knowledge based on canonical works. Throughout the centuries universities continued their existence and shaped the world as the place of development and knowledge production. Nations used this information for money during peace time and for weapons in wars. This multifaceted relationship with the universities has become an integral part of our social order. Technological, demographic, social, and cultural changes in the society also affected universities and they became giant organizations with growing budgets and managerial costs. These giant organizations with complex systems and insufficient budgets yet focused on research and knowledge production lost their capacity and characteristic of renovating themselves. Universities with the privilege of knowledge production and knowledge ownership became myths over the time and are on the verge of disappearing completely. Another factor fostering the process is the increase of speed to access to information. Majority of present universities are losing all their privileges except offering diploma and business opportunities to their graduates. Briefly the concept of universities within the younger generations mind becoming a historic institution. The purpose of this study is to examine universities from a historical perspective, to address the concept of the University, to redefine the concept of university from the that point of view and to discuss them in terms of their basic philosophies, values and missions. The present study is expected to affect the Turkish Universities to embrace the basic philosophy of the university and

¹ Assit. Prof. Dr. Adiyaman University, Faculty of Education, Primary Education Department, Turkey, bkayabasi@adiyaman.edu.tr

pave the path for development of scientific and academic processes.

Keywords: *Myth of university, virtual knowledge, institutionalization.*

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bütün dünya için bir umut kaynağı olarak görünmeye başlayan üniversite kavramı, çeşitli adlar altında oldukça uzun bir zamandır insanlığın ilgi alanında olan bir kavramdır. Diğer canlıların aksine genleriyle değil, beyniyle sosyal düzen kuran bir canlı olan insanoğlu, genlerinde kodlanan bilgilerle düzene ayak uydurma şansından yoksun bir şekilde dünyaya gelmekte; içinde doğduğu sosyal ortamın ihtiyaçlarına cevap verecek bir uyum ve öğrenme süreci yaşamaktadır (Hoşgörür, 2006). İnsanoğlunun inanılmaz merakı ve öğrenme yeteneği ürettiği bilgiyle sürekli değişen, gelişen bir sosyal düzen kurması her yeni kuşağın bir önceki kuşaktan daha fazla şey öğrenmesi gereğini doğurmuştur. Çağlar boyunca insanların çeşitlenen ihtiyaçları bilim-araştırma- geliştirme faaliyetlerinin önem kazanmasını sağlamış; böylece bilim temeline dayalı faaliyetler ön plan çıkmıştır (Yücel, 1997). Ancak tarım toplumlarında bu gelişme çok yavaş seyretmiştir. Tarım toplumunda bilimsel gelişmelerin seyri incelendiğinde ön plana çıkan unsurların anlatılar ve efsaneler olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan birçok dinin ve merkezi otoritelerin yetişmiş insan ihtiyacına olan gereksinimi artırması bilimin önem kazanmasının yolunu açmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere, bilimin gelişmesinde rol oynayan en önemli etkenlerden birinin toplum değerleri olduğu görülmektedir (Kahya, 2005). Antik Yunan dönemine gelindiğinde eğitim-öğretim sürecinde meslek ve dini bilgi öğretiminin yerine evrensel bilgi ve felsefenin ön plana çıktığı görülmektedir (Ergün, t.y.). Bu dönemde ortaya çıkan gelişmiş beyinlerin evreni ve var oluşu sorgulamaya başlamalarını ortaya çıkacak üniversitelerin ilk işaretleri olarak görmek mümkündür.

ÜNİVERSİTELERİN DOĞUŞU

Üniversite sözcüğü şüphesiz, şehirleşmeyle oluşan meslek gruplarına verilen adlardandır. Nitekim Le Goff'a göre de bilgi ve öğretimin profesyonelleşmesi kentlerin ortaya çıkması ile şehirlerdeki mesleki ihtisaslaşma, meslek üyeleri arasındaki dayanışmanın gelişmesi, meslek üyelerini eğitime ve denetleme gibi işlevlerin yürütülmesinden sorumlu loncaların faaliyetleri sonucu ortaya çıkmıştır (Erol, 2005). Orta Çağ Avrupa'sında görülen hızlı kentleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan kurumsal birlik düşüncesi kilise ve manastır gibi dini kurumların belirli bir hiyerarşi içerisinde bir araya gelerek bilgi üretiminin sağlandığı kurumlar olan üniversitelerin kurulmasına öncülük ettikleri bilinmektedir (Versan, 1989). Orta çağ Avrupa'sında loncalara benzer bir şekilde varlıklarını devam ettiren üniversiteler, bu dönemde çok yavaş bir gelişim seyri göstermişlerdir. Ayrıca bu dönemde üniversitelerin dini kurumlarla çok sıkı ilişkileri bulunduğunu, güçlerini dini kurumlardan aldıklarını söylemek mümkündür. Papalar ve rahipler gibi din önderleri bu dönemde üniversitelerin kurulmasına öncülük eden kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Charle and Verger, 2005).

Orta Çağ takip eden yüzyıllar boyunca Avrupa'da yüzlerce üniversite kurulmuştur. Zamanla bu üniversitelerin toplumsal etkilerinin fark edilmesi ile üniversiteler, kralların ve diğer yöneticilerin ilgi odağı haline gelmiştir. Ancak üniversite kavramının yaygınlaşması, orta sınıfın eğitim alma ihtiyacına cevap verecek bir öğrenme ortamı sağlamış olması ile sağlanmıştır (Charle and Verger, 2005). Aynı zamanda üniversiteler sayesinde bilgi orta sınıfa yayılmış ve daha geniş bir kullanım ve inovasyon olanağı doğmasını sağlamıştır.

Rönesans'la birlikte artan özgür düşünme ortamı, seyahat imkânlarının artması, basılı eserlerin kolay ulaşılır hale gelmesi bilgi üretimini hızlandırmıştır. Yine bu dönemde üniversitelerin din amacı yetiştirme misyonunu terk ederek toplumsal insan yetiştirme misyonu kazandıkları görülmektedir (Bilgin, 2006). Rönesans dönemi ve sonrasında dünyanın çeşitli bölgelerindeki üniversiteleri ziyaret eden entelektüellerin yaygınlaşması ve basın organlarının bilimsel buluşları popüler hale getirmesi ile insanların bilime olan ilgisinin arttığını ve kimi konularda bilim adamlarının görüşlerinin din adamlarının görüşlerinden daha fazla itibar görür hale geldiğini söylemek mümkündür.

BATIDA ÜNİVERSİTENİN FONKSİYONU

Batıda üniversitenin gelişim seyri incelendiğinde modern üniversite fikrinin üç temel fikir etrafında şekillendiğini görmek mümkündür: Kantçı akıl kavramı, Humbolt'çu milli kültür kavramı ve tekno-bürokratik mükemmeliyet nosyonu. Kant'a göre üniversitenin bütün etkinlikleri akıl denen düzenleyici fikir etrafında toplanmıştır. Humbolt'a göre üniversite, bir ulusun halkına dair ortak bilgileri üreten ve bunları yeni nesillere aktaran bir kurumdur. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan mükemmeliyet nosyonuna göre ise üniversitenin milli kültürü canlı tutmak ya da ulus devlete hizmet etmek nosyonları ikinci planda kalırken, mükemmeliyeti

gözeterek bürokratik bir kurum gibi işletilmesi nosyonunun ön plana çıktığı görülmektedir (Küçükcan ve Gür, 2009).

Yukarıda anılan dönemler göz önünde bulundurulduğunda Batıda üniversitenin gelişiminin ekonomik ve sosyal gelişimlere paralel bir seyir izlediğini söylemek mümkündür. Üniversite toplum gereksinimlerini cevaplamak için yeni hamleler yapmış ve yine üniversite bünyesinde üretilen bilim topluma yeni ufuklar açmıştır. Bu bağlamda Batı için üniversite oluşturduğu değerlerin standardize edildiği ve yeni değerlerin oluşturulduğu evrensel bir öğretimin amaçlandığı mekânlar olmuştur. Sorgulama ve doğruya ulaşma deneyimleri insanoğlunun binlerce yıllık birikimini irdelemesi insanlık geleceği için bir umudu yeşertmektedir. Bu yeni gelişmelerle birlikte üniversitelerin yeni işlevlerinin sorgulanmasının da gündeme geldiği görülmektedir. Üniversitelerin yeni işlevlerine ilişkin yaklaşımların üniversitelerin geleceğini de belirlemesi beklenen bir durumdur. Ayrıca bu gelişmeler 21. yüzyılda üniversitelere büyük toplumsal sorumluluklar da yüklemektedir. Herhangi bir bilim dalında üretilen bilginin 4-5 yıllık programlarla öğrencilere öğretilmesinin olanaksız olduğu göz önünde bulundurulursa bilimsel çalışmalar sonucu üretilen bilgi yığınlarının bilim adamlarını bile zorlayacağını söylemek zor olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında üniversitelerin, yeni yüzyılda bilmekten çok bilgiye ulaşmasını ve bilgiyi kullanmasını bilen insan tipleri yetiştirmeye yönelmeleri gerekli görünmektedir. Bu bağlamda, bilgi talep eden kitleler oluşturmak pek çok Batı üniversitesinin öncelikli görevleri arasında yer almaya başlamıştır.

TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTENİN GELİŞİMİ

Türklerin üniversite benzeri yüksek öğretim kurumlarının kökleri çok eskilere dayanmaktadır. Türk yüksek öğretim tarihinde önemli kurumlardan biri olarak karşımıza çıkan Nizamiye Medreseleri Büyük Selçuklu İmparatorluğunun efsanevi veziri Nizamülmülk tarafından kurulmuş olan yüksek öğretim kurumudur. Osmanlılar döneminde, Selçuklu İmparatorluğu döneminde kurulan Nizamiye Medreseleri örnek alınarak kurulan medreseler de yüksek öğretim düzeyinde eğitim verilen kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı döneminde kurulan yüksek öğretim kurumlarının köklerinin İstanbul’un fethinden sonra kurulan “Fatih Medresesi”ne dayandığı bilinmektedir (Gürüz, 2001).

Osmanlı idaresi Avrupa’daki savaşlarda aldığı yenilgilerin nedeni anladığında ihtiyacın yalnızca yeni silahları anlamak için batıdan uzman getirilmesi olduğu saptamasını yapmıştır. Bu amaca hizmet için kurulan Mühendishane-i Bahr-, i Hümayun batılı anlamda üniversitenin ilk işaretlerinden biri olarak görülmektedir (Sargin, 2007). İstanbul’un fethiyle kurulan Sahn-ı Seman medreseleri birkaç yüz yıl zamanının ilerisinde bir eğitim kurumu özelliği sergilemektedir. Bunun yanı sıra Fatih Sultan Mehmet tarafından medreselerin yönetim ve müfredat yapılarını yeniden düzenleyen, akademik personelin seçim ve atanması ile maaşların belirlenmesine ilişkin işlemleri usul ve esaslara bağlayan ilk yasa ve kurallar bütünü olarak bilinen ve Fatih Kanunnamesi, Türk tarihinin ilk “yükseköğretim mevzuatı” olarak karşımıza çıkmaktadır (Akyüz, 2000; Erdem, 2005).

Batılı tarzda bir eğitim sisteminin benimsendiği Tanzimat dönemine gelindiğinde ise yeni eğitim tarzını destekleyecek öğretim kadrosunun yetiştirilmesi ve pozitif bilimlerin öğretilmesi için medreseler dışında eğitim kurumlarının varlığına olan ihtiyaç gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 1863 yılında Darülfünun kurulmuştur. Batı anlamda ilk üniversite olan Darülfünun 1933 yılında İstanbul Üniversitesi adını almıştır. Türkiye üniversite kavramıyla taştıktan sonra üniversite her zaman Türk toplumsal yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur.

DÜNYADA ÜNİVERSİTENİN ÇIKMAZI

Son yüz yıldır üniversite insan yaşamının tartışmasız ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir. İnsanoğlunun kurmuş olduğu sosyal düzen, daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip olmayı gerektirir hale gelmiş ve üniversiteler, oluşturulan yeni sosyal düzenin ihtiyaç duyduğu insan gücünün yetiştirdiği kurumlar olarak etkilerini hissettirmeye devam ettirmişlerdir. Bununla birlikte günümüz dünyasında mesleklerin neredeyse tamamının üniversite içerisinde uzantısının bulunduğu görülmektedir. İnsanlık tarihi kadar eski meslekler üniversite içerisinde akademik bir dille öğretilmektedir. Ancak, üniversite, klasik meslekleri yeniden organize etmekte başarılı olsa da yeni meslekler üretme konusunda o kadar başarılı olamamıştır.

Günümüz üniversitelerinin bir başka sorunu olarak ele alınacak problemlerden bir tanesi de eleştirilere kapalı oluşundan kaynaklanmaktadır. Üniversitelerin toplumların her türlü sorunlarının reçetelerine sahip oldukları genel kanısı bir tür eleştirilemezlik zırhına bürünmeleri neticesini doğurmuştur. Modern üniversitenin oluşumunda eleştirel akıl temel ilkelerden olsa da, üniversite kendi dışında eleştiriye karşı ilgisiz kalması, insanoğlunun yeni şehir devletleri olarak görülen üniversitelerin gelişmesinin önünde bir engel olarak durmaktadır (Korkut, 2001).

Dünya üniversitelerinin çıkmazlarından biri olarak görülen diğer bir konu, bilimsel araştırma konularının yaygınlaşması ve sonuçların ekonomik değer ifade etmesine bağlı olarak bilimsel çalışmaların yoğunluğu, yönü ve maliyetinde meydana gelen artıştır. Üniversite felsefesinin temelinde yer alan bir felsefeye dayanan çalışmaların yerini ekonomik bir sonuca dayanan çalışmaların aldığı görülmektedir. Ayrıca bilimsel çalışmalar, toplumsal talepler ve diğer üniversitelerle rekabet gibi bileşenler faydacılığı ön plana çıkartan, sonuç odaklı bir yapının oluşmasını sağlamıştır. Her ilgilenilen alanda mutlak olumlu bir sonucun çıkması beklentisi, kimi kuşkulu alanlara olan ilgiyi azaltmış diğer yandan sonuç alma yönündeki baskılar bilimsel çalışmalardaki makul süreyi aşağı çekmiştir.

Bilimsel araştırma maliyetleri, devletlerin ayırdığı kaynakların sınırlı olması nedeniyle alternatif kaynakların bilimsel çalışmaları finanse etmesi sonucunu doğurmuştur. Üniversitelerin laboratuvarları şirketlerin yeni ürün geliştirme merkezleri haline almaktadır. Bu bağlamda günümüzde bilimsel gelişmelerin yönünü üniversitedeki bağımsız çalışmalar değil rekabetçi dünya ekonomisi belirlediğini söylemek mümkündür. Oysa dünyayı değiştiren bilimsel buluşlar kimi değer atfedilmeyen sıradan çalışmaların sonucu elde edildiği bilinmektedir.

Her sorunun cevabının bulunduğu ya da bulunması için gayret sarf edilen yer, insanlığın kurtuluşunun daha iyi bir hayatın planlandığı mekânlar olarak bilinen üniversitelerde son yıllarda, bilginin üretilmesi, bilginin üretim şekli ve bilginin kullanım şekli ve bilgi üretme yeterliliği gibi konuların standart hale getirildiği görülmektedir. Ayrıca iletişim devrimi, kolay haberleşme ve özellikle internet ortamının oluşturduğu etkileşimle oluşan bilginin üniversitelerin binlerce yılda oluşturduğu bilgiyi gölgede bırakacak seviyelere ulaşmış olması da üniversitelerin ünündeki başka bir engel olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra kullanımı günden güne gittikçe yaygınlaşan ve bilginin üretilmesinde takip edilen referans sistemini göz ardı ederek, sistematik olmayan yollarla bilginin yaygınlaştırılmasını sağlayan arama motorları da üniversitelerin önündeki açmazlardan biri olarak görülmekte ve buna bağlı olarak referans sisteminin alt üst olması ile bilgi ile bu bilgiyi üreten bilim adamı arasında mesafelerin girmesi sonucu bilginin anonimleşmesi ve sanal ortamların metası haline gelmesinin kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir.

Son yıllarda görülme sıklıkları artan doğal afetler, sosyal, kültürel ve ekonomik krizler de üniversitelerin mezunlarının verdiği kötü sınavlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olaylar, üniversitelerin, insanlık tarihi için kurtarıcı bilginin kaynakları oldukları düşüncesinin sorgulanmasının önünü açmıştır. Bunun yanı sıra üniversite eğitiminin gerekliliği eski kuşakların kabulleri arasında olduğu görülmektedir. O kuşaklar çocuklarının eğitimini yönlendiren bireyler olarak üniversite hedefini birkaç nesil daha canlı tutma gücüne sahiptirler. Ne yazık ki, sanal ortamlarla çok fazla iç içe olan bireylerin üniversite eğitimi alsalar da artık üniversitenin bilginin mabedi olduğu konusunda eski kuşaklarla aynı fikri paylaşmadıkları bir gerçektir. Üniversite bir kurum olarak varlığını devam ettirse de kendi dışında var olan bir bilgi kaynağıyla rekabet etmek zorunda kalacaktır. Özgür bilgi yeni iş imkânları yarattığında, üniversite için hayat daha zor olacağı kuşkusuzdur. Şimdi üniversiteleri destekleyen sermaye, rekabetin gereği olarak en fazla değer üretene yönelecektir. Bu bağlamda üniversiteler birer küçük şehir devleti olma özelliklerinden vaz geçmeleri artık yaşamasal önemi haizdir. On binlerce çalışanı yüz binlerce öğrencisi ile kocaman işletmeler haline alan üniversitelerin bu halleriyle her hangi bir çözümün parçası olmaları zor görünmektedir. Karar alma mekanizmalarının karmaşıklığı, devasa hiyerarşik yapı üniversiteyi yönetilmesi kendi başına büyük beceri isteyen kurumlar haline getirmiştir. Üniversitelerin bu hantal yapıdan kurtulmaları birincil işlevleri olan bilim üretmeye dönmeleri gerekli görünmektedir.

SONUÇ

Üniversitelerin yukarıda anılan çıkmazdan kurtulmaları, kurumsal niteliklerini sadeleştirmelerine, üniversitelerdeki hiyerarşik yapının gözden geçirilmesine bağlı görünmektedir. Üniversiteler bu nitelikler göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmalıdır. Bunun yanı sıra bilimsel anlamda etkinliklerini devam ettirmeleri, kendilerine rakip olarak görülebilecek başta sanal ortam olmak üzere pek çok rakibin etkisini en aza indirme yöntemlerini keşfetmeleri ile sağlanacak gibi görünmektedir. Ayrıca toplumun üniversitelerden beklentilerinin, üniversitelerin tarih sahnesine ilk çıktıkları günlerden çok farklı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle üniversitelerin toplumsal işlevlerini yeniden tanımlamaları, toplumun üniversiteden beklentilerinin netleştirilmesi ve üniversitelerin topluma neler vereceklerinin açık bir biçimde ortaya konulması elzem görünmektedir. Üniversitelerin temel misyonu olan araştırma yapma, bilimsel çalışmalara ev sahipliği yapma nosyonunu tekrar kazanmasının meslek eğitimi, teknolojik çalışmalar ve ekonomik getirisi olan çalışmaların üniversite bünyesinden ayrılması ile sağlanacağı düşünülmektedir. Son olarak üniversitelerin içinde buldukları açmazdan çıkmalarının yapılarını küçültmeleri ve daha özgür kurumlar haline gelmeleri yoluyla gerçekleşeceği bilinmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2000). *Türk eğitim tarihi*, Ankara, Pegem yayıncılık.
- Bilgin, A. (2006). Doğu Akdeniz bölgesi ve çevresinde üniversite kampüs planlaması üzerine bir inceleme. Çukurova üniversitesi, fen bilimleri enstitüsü. Yayımlanmış yüksek lisans tezi.
- Charle, C. and Verger, J. (2005). *Üniversitelerin tarihi*. Ankara, dost kitabevi yayınları
- Erdem, A.R. (2005). Üniversitelerimizi bilim tarihindeki yeri. *Üniversite ve toplum*, 5(1). <http://www.universite-toplum.org/pdf/235.pdf> (Erişim tarihi: 08.09.2015).
- Ergün, M. (t.y.). Bilim Felsefesi. <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/bilimfelsefesi.pdf> (Erişim tarihi: 08.09.2015).
- Erol, B. (2005). Orta Çağ Avrupa'sı ve Üniversiteler. *Doğu batı: orta çağ aydınlığı*, 33.
- Gürüz, K. (2001). *Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretim* (Tarihçe ve bugünkü sevk ve idare sistemleri). Ankara, ÖSYM yayınları.
- Hoşgörür, V. (2006). Eğitimin toplumsal temelleri. *Eğitim bilimine giriş* (Ed.: Özcan Demirel, Zeki Kaya). Ankara: PegemA yayıncılık, 115-148.
- Kahya, E. (2005). Bilim-bilim tarihi, felsefe-felsefe tarihi ilişkisi. *Üniversite ve Toplum*,5(1).
- Korkut, H. (2001). *Sorgulanan yüksek öğretim*. Nobel yayınları, yayın no: 237, Ankara.
- Küçükcan, T., Gür, B.S., (2009). Türkiye'de yüksek öğretim: karşılaştırmalı bir analiz. *Siyaset, ekonomi ve toplum araştırmaları vakfı*. Ankara.
- Sargın, S. (2007). Türkiye'de üniversitelerin gelişim süreci ve bölgesel dağılımı. *Süleyman Demirel üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 3(5), 133-150.
- Versan, V. (1989). Üniversitelerin tarihi gelişimi ve toplumsal görevi. *Hukuk Araştırmaları*, 4, 1-3.
- Yücel, İ. H. (2007). *Bilim-teknoloji politikaları ve 21. yüzyılın toplumu*. Devlet planlama teşkilatı yayınları. <http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/yucel.pdf> (Erişim tarihi: 08.09.2015).